

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของประเทศ มีหน้าที่สำคัญอยู่สี่ประการ คือ การสอน การวิจัย การให้บริการชุมชน และการรักษาคติประเพณีของชาติ¹ การศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นการศึกษาที่มุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างลึกซึ้งในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ และให้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง เพื่อว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปแล้วจะสามารถนำความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาที่เรียน มาไปประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี มีความสามารถที่จะวินิจฉัย และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งดีงามเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ฉะนั้นระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยจึงเน้นหนักทางที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง จากหนังสือ วารสาร เอกสาร และวัสดุเพื่อการศึกษาทุกรูปแบบ และแหล่งที่รวบรวมสรรพความรู้ดังกล่าวก็คือ "ห้องสมุด"

พอล บัค (Paul Buck) ผู้เป็นทั้งนักประวัติศาสตร์และบรรณารักษ์ได้กล่าวไว้ว่า

".....การศึกษาจะมีคุณภาพไม่ได้ ถ้าปราศจากห้องสมุดที่มีคุณภาพ ห้องสมุดจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งประการหนึ่งของการศึกษาระดับสูง หรืออาจกล่าวอีกประการหนึ่งว่า ห้องสมุด คือ หัวใจของการศึกษา....."²

¹ สุทธิลักษณ์ อัมพันวงศ์, บรรณารักษศาสตร์มูลหัตถ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2521), หน้า 64.

² Logan Wilson, Paul Buck cited in "Library Roles in American Higher Education," in University and Research Libraries in Japan and The United States (Chicago : American Library Association, 1972), pp. 16.

จากความจริงที่ว่า ห้องสมุด คือ หัวใจของการศึกษา ทำให้ห้องสมุดต้องมีภาระหน้าที่สำคัญยิ่งหลายประการ คือ เป็นแหล่งจัดหา เก็บรวบรวม รักษา ดำเนินงานทางด้านเทคนิค และบริการเพื่อให้ผู้ใช้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรของห้องสมุดอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะห้องสมุดมหาวิทยาลัย จะต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และหลักสูตรของมหาวิทยาลัยของตน ฉะนั้นห้องสมุดมหาวิทยาลัยจึงมีขอบเขตการดำเนินงานที่กว้างขวางมาก เพราะต้องให้บริการแก่ผู้ใช้ระดับอุดมศึกษาขึ้นไปคือ นิสิต อาจารย์ และนักวิจัยในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จึงมักประสบกับปัญหาในการดำเนินงานอยู่หลายประการ เช่น ปัญหาทางการเงินเพราะห้องสมุดมหาวิทยาลัยมักจะได้รับงบประมาณน้อยทำให้ไม่สามารถจัดหาหนังสือ วารสาร และวัสดุทางการศึกษาได้เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้ รวมทั้งไม่สามารถจัดหาบุคลากรที่มีคุณวุฒิและความสามารถมากพอที่จะให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพได้ ปัญหาต่อมาก็คือปัญหาค่านปริมาณสิ่งพิมพ์ที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจนเกินกว่าความสามารถของห้องสมุดแต่ละแห่งจะรวบรวมไว้ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะวรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทั้งนี้เพราะหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา วิทยาการแขนงต่าง ๆ ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดการวิจัยค้นคว้า และบันทึกเป็นตำราขึ้นอีกมากมาย อัลัน เคนท์ (Allen Kent) ผู้อำนวยการสำนักงานโครงการสื่อสารและคมนาคมแห่งมหาวิทยาลัยพิตส์เบิร์ก (Director Office of Communication Programs, University of Pittsburg) สํารวจว่า ในปี ค.ศ. 1974 มีสิ่งพิมพ์ผลิตออกมากกว่า ห้าล้านเรื่อง แต่ไม่มีห้องสมุดแห่งใดเลยที่สามารถซื้อได้ถึงสิบเปอร์เซ็นต์ของจำนวนดังกล่าว สำหรับวารสารที่พิมพ์อยู่ในปัจจุบันนี้มีประมาณหนึ่งแสนชื่อ ห้องสมุดส่วนมากจะมีงบประมาณขอรับได้เพียงครึ่งเปอร์เซ็นต์เท่านั้น² นอกจากนี้ยังมี

¹ วนิดา สุรวดี, "ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด," วารสารห้องสมุด 18 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2517) : 399.

² Allent Kent, "Introduction," in Resource Sharing in Libraries: Why, How, When and Next Action Steps (New York : Marcel Dekker, 1974), p. iii.

ปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่าโดยเฉพาะวารสาร ดังที่ จอห์น เฟตเตอร์แมน (John Fetterman) รองผู้อำนวยการสำนักงานโครงการสื่อสารและคมนาคม มหาวิทยาลัยพิทสเบิร์กสำรวจว่า วารสารราคาแพงเป็นจำนวนมากที่ห้องสมุดหลายแห่งรับอยู่มีผู้มาใช้ น้อยกว่าปีละหนึ่งครั้ง เช่น ห้องสมุด จอห์น เครีเยร์ (John Creer Library) วารสาร ที่มีผู้ใช้ น้อยกว่าปีละหนึ่งครั้งมีถึงหกสิบห้าเปอร์เซ็นต์ของจำนวนวารสารที่ห้องสมุดแห่งนี้บอกรับ ห้องสมุดแพทย์แห่งชาติสหรัฐอเมริกา (National Library of Medicine) มีถึงแปดสิบแปดเปอร์เซ็นต์ และศูนย์กลางห้องสมุดเพื่อการวิจัย (Center for Research Libraries) ได้สำรวจการใช้วารสารของห้องสมุดหลายแห่ง ผลปรากฏว่าวารสารที่มีผู้ยืมใช้น้อยกว่าปีละหนึ่งครั้งมีถึงยี่สิบห้าเปอร์เซ็นต์ ในระยะเวลาที่ยี่สิบห้าถึงหนึ่งร้อยปี ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากวัสดุห้องสมุดมีราคาสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณปีละสิบสองถึงยี่สิบห้าเปอร์เซ็นต์ แต่งบประมาณที่ห้องสมุดได้รับเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ไม่สัมพันธ์กับราคาของวัสดุห้องสมุด โดยเฉพาะค่าวารสาร ฉะนั้นห้องสมุดจึงต้องเลิกรับวารสารบางชื่อ และซื้อหนังสือได้น้อยลงด้วย¹

จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ห้องสมุดในปัจจุบันไม่สามารถจะดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างโดดเดี่ยวโดยลำพังอีกต่อไป ต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดจึงจะเป็นทางแก้ปัญหามากที่สุด รวมทั้งได้ประโยชน์อย่างมหาศาลและสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพแก่ผู้ใช้ได้ตามความต้องการด้วยการนำเอาทรัพยากรของห้องสมุดจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่งจะต้องปรับปรุงการบริหารงานให้เป็นระเบียบและอยู่ในระบบเดียวกัน เช่น การจัดเก็บหนังสือ สิ่งพิมพ์ และวัสดุทางการศึกษาต่าง ๆ การทำบัตรรายการ การจัดหมู่หนังสือให้ใช้ได้โดยสะดวก แต่สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ จะต้องจัดให้มีการร่วมมือระหว่างห้องสมุดในการดำเนินงานด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะหรือหลาย ๆ ด้าน เช่น ความร่วมมือในด้านการจัดหาหนังสือและวัสดุทัศนวัสดุ การแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์ การยืมระหว่างห้องสมุด

¹John Fetterman, "Resource Sharing in Libraries Why ?" in Resource Sharing in Libraries ..., p.21.

ความร่วมมือในการใช้ห้องสมุดร่วมกันในคานบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ความร่วมมือในคานการถ่ายภาพเอกสารและเอกสารยอส่วน ความร่วมมือในคานการทำเครื่องมือช่วยคนทรัพยากรทางปัญญา ได้แก่การทำบรรณานุกรม การทำสหบัตร การรวบรวมรายชื่อวารสาร เป็นต้น

ในต่างประเทศมีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในกิจการทุกประเภทตามที่กล่าวมาแล้ว เพื่อที่จะนำทรัพยากรของห้องสมุดแต่ละแห่งมาใช้ร่วมกัน มีการดำเนินงานทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ มีโครงการสำคัญ ๆ และรู้จักกันแพร่หลายอยู่เป็นจำนวนมาก¹ เช่น โครงการฟาร์มิงตัน (Farmington Plan) โครงการกฎหมาย 480 (Public Law 480) และโครงการร่วมมือทำบัตรรายการด้วยเครื่องจักรกล (Machine Readable Cataloging Project - MARC) เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยนั้นมีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในคานต่าง ๆ เช่นเดียวกัน² แต่มิได้เป็นโครงการใหญ่ และปรากฏชื่อเหมือนต่างประเทศ ไม่มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ทั้งที่ได้มีการริเริ่มงานในคานนี้มาเป็นเวลานาน ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางนำไปสู่การใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ก็ตาม แต่ยังไม่บรรลุผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นห้องสมุดที่ได้รับการสนับสนุนมากที่สุด และมีนักวิจัยมาใช้บริการมากที่สุดก็ยังคงขาดแคลนทั้งทรัพยากรและคู่มือช่วยกันอันเป็นปัจจัยสำคัญในการให้บริการและการนำทรัพยากรของห้องสมุดแต่ละแห่งมาใช้ร่วมกันได้

วิทยานิพนธ์นี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาและรวบรวมปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการใช้ทรัพยากรร่วมกันของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นให้ลดน้อยลงจนหมดไปมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจทรัพยากรของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

¹วนิดา สุรวดี, "ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด," หน้า 399-411.

²คำรงค์ เพ็ชรพลาย, "ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด," วารสารห้องสมุด 13

2. เพื่อสำรวจการใช้ทรัพยากรของห้องสมุดมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง และการใช้ทรัพยากรร่วมกันของห้องสมุดเหล่านั้น
3. เพื่อสำรวจบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีอยู่ในปัจจุบัน
4. เพื่อศึกษาถึงความร่วมมือและการประสานงานเป็นโครงข่ายของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน
5. เพื่อศึกษาถึงปัญหาในการดำเนินงานของห้องสมุดมหาวิทยาลัยทุกแห่ง

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการดำเนินงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยนั้น หมายถึง หอสมุดกลาง และห้องสมุดคณะของมหาวิทยาลัย 13 แห่ง ทั้งในกรุงเทพมหานคร และในส่วนภูมิภาค ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า สถาบันจิตพัฒนาบริหารศาสตร์ เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 80 ห้องสมุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามบรรณารักษ์ ซึ่งมีคำถามแบบให้ตอบ โดยเฉพาะเจาะจง และแบบที่ให้ตอบอย่างเสรี โดยสอบถามเกี่ยวกับงบประมาณที่ได้รับ ทรัพยากรของห้องสมุด ความพอใจและความต้องการของผู้ใช้บริการ กิจกรรมที่ห้องสมุดจัด ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในค่านต่าง ๆ เพื่อการใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งปัญหาในการดำเนินงาน ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของบรรณารักษ์

ในการคิดข้อมูลเพื่อการวิจัยนั้น ได้แบ่งห้องสมุดออกตามสาขาวิชา คือ ห้องสมุดทางค่านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ห้องสมุดสาขาวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และหอสมุดกลาง

ห้องสมุดทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ หมายถึง ห้องสมุดคณะครุศาสตร์
 นิติศาสตร์ นิเทศศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ศึกษา-
 ศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วารสารศาสตร์ และ สื่อสารมวลชน สังคมศาสตร์ อักษรศาสตร์
 สถาบันประชากรศาสตร์ สถาบันภาษา และ สถาบันวิจัยสังคม¹

ห้องสมุดสาขาวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ได้แก่ ห้องสมุดคณะวิทยา-
 ศาสตร์ เกษตรศาสตร์ การประมง ครุศาสตร์อุตสาหกรรม และ วิทยาศาสตร์ เทคนิค
 การแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชศาสตร์ แพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์
 เวชศาสตร์เขตร้อน สัตวแพทยศาสตร์ และ สถาบันคนควา และ พัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร²

ห้องสมุดกลาง หมายถึง ห้องสมุดมหาวิทยาลัยทั้ง 13 แห่ง เป็นห้องสมุดที่มีหนังสือ
 รวมทุกสาขาวิชาไม่สามารถแยกออกเป็นสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งได้

สถิติและตัวเลขที่ได้จากแบบสอบถามเพื่อการวิจัยครั้งนี้ เป็นตัวเลขและสถิติประจำ

ปีการศึกษา 2520

ขอตกลงเบื้องต้น

1. คำตอบที่ได้รับจากบรรณารักษ์ถือว่าเป็นความจริงที่เชื่อถือได้
2. แบบสอบถามแต่ละชุดแทนห้องสมุดแต่ละแห่ง
3. ผลของการวิจัยครั้งนี้ ใช้แทนได้เฉพาะความคิดเห็นของบรรณารักษ์ห้องสมุด

มหาวิทยาลัยเท่านั้น

¹

Jack A. Clarke, "Social Science Journals," Library Trends,
 10 (January 1962) : 353.

²

"ประกาศราชบัณฑิตยสถานเรื่องระเบียบการแบ่งวิชาแต่ละประเภทออกเป็นสาขา,"
ราชกิจจานุเบกษา 97 (21 ตุลาคม 2523) : 3606-3607.

ความหมายของคำที่ใช้ในการวิจัย

ทรัพยากรห้องสมุด หมายถึง หนังสือ วารสาร และวัสดุตีพิมพ์ทั้งหมดที่ห้องสมุดมี พร้อมด้วยเอกสารที่เป็นวัสดุย่อยส่วน เช่น ไมโครฟิล์ม และข้อมูลที่เครื่องจักรอ่านออกมา คู่มือช่วยคนวัสดุทางการศึกษา เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ทุกชนิดที่นำมาใช้ในการดำเนินงานของห้องสมุด รวมทั้งหน้าที่และบริการทุกอย่างที่ถือเป็นระบบห้องสมุดสมัยใหม่

คู่มือช่วยคนวัสดุทางการศึกษา หมายถึง คู่มือที่ห้องสมุดจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้เข้าถึง หนังสือ วารสาร เอกสาร โสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ได้แก่ บรรณานุกรม วรรณิหนังสือพิมพ์ วรรณวารสาร สาระสังเขป รายชื่อหนังสือใหม่ รายชื่อวารสาร สหบัตร รวมรายชื่อวารสาร

ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หมายถึง หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย จำนวน 13 แห่ง รวมทั้งห้องสมุดคณะของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งด้วย (ถ้ามี)

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีปัญหาในการเก็บและติดตามข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งทำให้การวิจัยนี้ล่าช้า เพราะฉะนั้นข้อมูลที่ได้อาจคลาดเคลื่อนไปจากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จอห์น เอ ฮัมฟรีย์ (John A. Humphry) ได้รายงานเรื่องความร่วมมือระหว่างห้องสมุดของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียน และห้องสมุดชุมชนในรัฐโรดไอแลนด์ ซึ่งมหาวิทยาลัยบราวน์ได้ทำการศึกษาไว้ (The Brown University Study) รวมทั้งสิ้น 129 แห่ง การวิจัยครั้งนี้ได้ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของหนังสือและห้องสมุดที่มีต่อการศึกษา ทำให้เห็นว่าสถานศึกษาทุกแห่งต้องการห้องสมุด ซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางในการสอนห้องสมุดจึงต้องมีหนังสือและวัสดุอุปกรณ์การศึกษา ต้องมีบรรณารักษ์ที่ได้รับการศึกษามาอย่างดี

รายงานนี้ได้ชี้ให้เห็นจุดเด่นและจุดอ่อนของห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยในรัฐโรดไอส์แลนด์ และได้เสนอแนะหลักการและมาตรฐานห้องสมุด อันเป็นที่ยอมรับไว้ให้ด้วย เช่น จัดให้มีระบบของห้องสมุด (Systems of Libraries) คือจัด ศูนย์ทรัพยากร (Resource Center) โดยให้ห้องสมุดที่มีขนาด ฐานะและสภาพดี เช่นห้องสมุดประชาชนเวสต์เทอรี (Westery Public Library) ซึ่งมีหนังสือจำนวนมากและมีบริการดี ให้เป็นศูนย์ทรัพยากรของห้องสมุดประชาชนอีก 12 แห่ง โดยช่วยเหลือห้องสมุดจำนวนดังกล่าวในด้านการจัดหาหนังสือและวัสดุอื่น ๆ เพิ่มเติมจัดหาบรรณารักษ์ที่มีความรู้ไปช่วยเหลือ หนังสือ จัดหมู่ และ ทำบัตรรายการ จัดโปรแกรมบริการ ชูมาใช้ห้องสมุด ช่วยบริการตอบคำถามและการค้นคว้า ถ้าห้องสมุดแห่งนั้นไม่สามารถหาคำตอบได้และจัดโปรแกรมทำบัตรรายการร่วมกัน นอกจากนั้นยังจัดให้มีห้องสมุดกลาง (Central Libraries) เพื่อดูแลช่วยเหลือในค่านอื่น ๆ ให้เป็นไปตามโครงการที่วางไว้

จอร์จ เจฟเฟอร์สัน (George Jefferson) ได้เขียนเรื่องความร่วมมือระหว่างห้องสมุด โดยกล่าวถึงประวัติความเป็นมา การทำโครงการยืมระหว่างห้องสมุดแห่งชาติ ความร่วมมือในการจัดหาหนังสือและวัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือในการจัดเก็บ การแลกเปลี่ยน และแจกจ่ายหนังสือสิ่งพิมพ์แห่งชาติ เช่น โครงการศูนย์หนังสือแห่งชาติของอังกฤษ (British National Book Center - BNBC) และโครงการแลกเปลี่ยนสิ่งพิมพ์ของสหรัฐอเมริกา (United States Books Exchange - USBE) ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งแก่ห้องสมุดทางวิชาการ โดยเฉพาะสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยจะได้รับความสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และหน้าที่ของแต่ละห้องสมุดที่มีส่วนร่วม การร่วมมือที่สำคัญคือ การยืมระหว่างห้องสมุด ซึ่งห้องสมุดที่ตั้งใหม่ถือเป็นวิธีจัดหาหนังสือและวัสดุเพิ่มให้ห้องสมุดของตน ทำให้เกิดการทำสหมิตรขึ้นในระหว่างห้องสมุดด้วยกันเอง นอกจากนั้นยังมีบริการ "ข่าวสารทันสมัย" (Current Awareness) ซึ่งวิวัฒนาการมาเป็นแหล่งข่าวสารสาระสนเทศ (Sources of Information)

¹John A. Humphry, Library Co-operation (Providence, Rhode Island : Brown University Press, 1963).

บริการนี้ห้องสมุดที่รวมอยู่ในโครงการอาจขอยืมทรัพยากรทางโทรเลข หรือ โทรศัพท์ ได้มีการทำ
 ครรชนิวารสารเฉพาะวิชา การทำสหบัตรวารสารในห้องสมุดมหาวิทยาลัย การร่วมมือในการจัดหา
 หนังสือหายากและเอกสารจดหมายเหตุ ต้นฉบับที่ใช้ในการวิจัยซึ่งรวมความไปถึงการจัดหา
 เอกสารบางชนิดที่อาจจัดหาได้ยากถ้าไม่มีความร่วมมือระหว่างห้องสมุด บริการดังกล่าวจะ
 เป็นประโยชน์ต่อนักวิจัยเป็นอย่างมาก¹

เคนท์ ผู้อำนวยการสำนักงานโครงการสื่อสารและคมนาคม มหาวิทยาลัย
 พิตสเบิร์ก สหรัฐอเมริกา ได้รวบรวมและจัดพิมพ์รายงานการประชุมเรื่อง " การใช้
 ทรัพยากรห้องสมุดร่วมกัน " เป็นการประชุมระดับผู้บริหารและบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
 และสถาบันการศึกษาชั้นสูง จำนวน 175 คน ที่เมืองพิตสเบิร์ก มลรัฐเพนซิลวาเนีย เมื่อวันที่
 11-12 เมษายน 1973 ที่ประชุมได้เสนอปัญหาที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และห้องสมุดสถาบัน
 การศึกษาชั้นสูงประสบอยู่ในปัจจุบันว่ามีปัญหาหลายด้านเช่น ทางการเงิน
 คือ วัสดุสิ่งพิมพ์ห้องสมุดราคาสูงขึ้นทุกปี แต่ห้องสมุดได้รับงบประมาณประจำปีน้อย จึงเป็น
 อุปสรรคในการดำเนินงานทุก ๆ ด้าน ปัญหาต่อมาคือสิ่งพิมพ์เพิ่มปริมาณมากจนเกินความ
 สามารถของห้องสมุดจะจัดหาไว้บริการได้ทันท่วงที ปัญหาการใช้สิ่งพิมพ์ไม่คุ้มค่า เนื่องจาก
 จากห้องสมุดไม่สามารถคาดคะเนความต้องการของผู้ใช้ล่วงหน้าได้ นับว่าเป็นการสูญเสีย
 ของทรัพยากรที่น่าเสียดายยิ่ง ที่ประชุมได้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางเพื่อหาข้อยุติใน
 การแก้ปัญหา ในที่สุดได้มีการเสนอวิธีแก้ปัญหาเหล่านี้โดยให้ห้องสมุดต่าง ๆ ร่วมมือกันอย่าง
 ใกล้ชิด เพื่อหาทางที่จะนำทรัพยากรของแต่ละห้องสมุดมาใช้ร่วมกันให้ได้ประโยชน์อย่าง
 เต็มที่ มีการวางนโยบายดำเนินงานร่วมกันเป็นโครงข่ายทั้งด้านงานบริหาร งานเทคนิค และ
 งานบริการ วางระบบความร่วมมือในการใช้คอมพิวเตอร์ในงานห้องสมุดทุกประเภท ทั้งนี้เพื่อ
 ให้เกิดการประหยัดและความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งนอกจากจะ

1

George Jefferson, Library Co-operation (London : Grafton
 Book, 1966).

เป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุทางการศึกษาแล้วยังเป็นวิธีการที่ประหยัด แต่ให้ประโยชน์ แก่ผู้ใช้เป็นอย่างยิ่ง¹

จะเห็นได้ว่า ฮัมฟรีย์ เน้นถึงความร่วมมือของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดประชาชน ในด้านการบริหารงานร่วมกัน โดยจัดให้มีระบบ ของห้องสมุด จัดให้มีศูนย์ทรัพยากร จัดให้มีหอสมุดกลางเพื่อควบคุมการบริหารงานของกลุ่ม ห้องสมุดให้เป็นไปตามโครงการที่วางไว้ ส่วน เจฟเฟอร์สัน กล่าวถึงความร่วมมือของ หอสมุดแห่งชาติ โครงการร่วมมือระดับนานาชาติ รวมทั้งความร่วมมือของห้องสมุดมหา วิทยาลัยด้วย โดยเน้นถึงความร่วมมือในด้านการให้บริการยืมระหว่างห้องสมุด การจัด หาววัสดุอุปกรณ์ การควบคุมทางบรรณานุกรม ส่วนการประชุมบรรณารักษ์และผู้บริหารระดับ สูงของห้องสมุดมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาชั้นสูงที่มหาวิทยาลัยพิตสเบิร์ก ซึ่งให้เห็น ถึงการดำเนินงานของห้องสมุดสมัยใหม่ว่าจำเป็นต้องมีการร่วมมือประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ให้เหมือนกับเป็นห้องสมุดเดียวกัน จึงจะเป็นทางนำทรัพยากรของแต่ละห้องสมุดมาใช้ได้ อย่างคุ้มค่า / ความร่วมมือทางทรัพยากรเท่านั้นที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รายงานทั้งสามเรื่องข้างต้นเป็นการกล่าวถึงความร่วมมือระหว่าง หอสมุดในต่างประเทศ

สำหรับผลงานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องมีดังนี้ คือ

พ.ศ. 2510 เศรษฐพร คูศรีพิทักษ์ ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการวิจัย จากเอกสารราชการ โดยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ซึ่งทำให้นักวิจัยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเอกสารราชการสำหรับการวิจัยได้อย่างเต็มที่ตามความ ต้องการ โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้าทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยเอกสาร ราชการเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาและอุปสรรคสำคัญนั้นสรุปได้ว่า ขาดการทำเครื่องมือช่วยคน คือ การทำบรรณานุกรมสิ่งพิมพ์ของรัฐบาลให้ทันต่อเหตุการณ์ การจัดพิมพ์เอกสารราชการมี ขอบกว้างทั้งในด้านการพิมพ์และการเผยแพร่ ระบบการจัดเก็บสิ่งพิมพ์รัฐบาลไม่อำนวย

ความสะดวกแก่ผู้ใช้¹

พ.ศ. 2513 นางลักษณ์ ไม่นายกิจ เสนอผลการค้นคว้าเรื่อง ปัญหาการควบคุม และการบริการทางบรรณานุกรมในประเทศไทย โดยศึกษาและรวบรวมปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการควบคุมและการบริการทางบรรณานุกรมในประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่นักศึกษา และนักค้นคว้าวิจัยส่วนใหญ่ที่ต้องการใช้สิ่งพิมพ์เพื่อการศึกษาวิจัยต้องเผชิญอยู่ในขณะนี้ ผลการค้นคว้าสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีการควบคุมและให้บริการทางบรรณานุกรมตั้งแต่ พ.ศ. 2435 แต่ไม่มีการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ปัจจุบันงานด้านบริการทางบรรณานุกรมของห้องสมุดมี 8 ประเภท คือ การรวบรวมบรรณานุกรม การทำรายชื่อนหนังสือใหม่ที่ห้องสมุดได้รับจัดทำครรชนีวารสาร ครรชนีหนังสือพิมพ์ เรื่องย่อ การแปล การทำสัปดาห์ การรวบรวมรายชื่อนวารสาร รายชื่อนหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ แต่งานทุกประเภทยังไม่สมบูรณ์²

พ.ศ. 2514 ชิดา โพธิพิุกณะ เสนอวิทยานิพนธ์ชั้นปริญญาโทฉบับพิเศษแก่คณะอักษรศาสตร์ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของบรรณารักษบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าในการดำเนินงาน ปัญหาและความต้องการของคณาจารย์และนิสิตนักศึกษาผู้ใช้บริการนี้ตลอดจนค้นคว้าหาวิธีแก้ปัญหาดังกล่าว ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาในการดำเนินงานด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย คือ สถานที่คับแคบไม่สะดวก หนังสือและวัสดุอ้างอิงมีน้อยเกินไป ขาดบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถในด้านนี้ เวลาที่ให้บริการมีน้อยเกินไป และสิ่งสำคัญที่สุด คือ ขาดคู่มือที่จะให้ความสะดวกในการค้นทรัพยากรของห้องสมุด เช่น บรรณานุกรมและ

¹ เศรษฐพร คุศรีพิทักษ์, "สภาพและปัญหาการวิจัยจากเอกสารราชการ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับพิเศษ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2510).

² นางลักษณ์ ไม่นายกิจ, "ปัญหาการควบคุมและการบริการทางบรรณานุกรมในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับพิเศษ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513).

ครรรชนีเป็นต้น¹.

พ.ศ.2515 จารุพร สัทธาธิก เสนอผลการวิจัยเพื่อปริญญามหาบัณฑิต เรื่อง ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดเพื่อทำการวิจัยในประเทศไทย โดยวิเคราะห์ถึง การใช้หนังสือและวัสดุอุปกรณ์ในห้องสมุดตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ของนักวิจัยทางด้านสังคม-ศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และทางด้านการศึกษา ซึ่งใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่ ผลการวิจัยปรากฏว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความไม่พอเพียงของจำนวนหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์รัฐบาล และเอกสารอ้างอิงรวมทั้งโสภณทัศน์วัสดุในแต่ละสาขาวิชา ปัญหาเอกสารส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ ปัญหาการไม่ทราบว่าจะหาสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้จากห้องสมุดใด และไม่สามารถค้นหาสิ่งพิมพ์รัฐบาลตามที่ต้องการได้ เนื่องจากขาดคู่มือช่วยค้นทรัพยากรเหล่านั้น²

พ.ศ.2516 ไพลิน ชัยเสนะ เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่องปัญหาการใช้หนังสือ และวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาการศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปีการศึกษา 2510 - 2515 โดยศึกษาประเภทหนังสือและวัสดุห้องสมุดที่ใช้ประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์วิชาการศึกษา ตลอดจนปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดเหล่านี้ ที่นักวิจัยวิชาการศึกษาศึกษาเคยประสบมาขณะเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ ผลการวิจัยสรุปว่า ปัญหาที่ผู้ใช้ประสบก็คือ หนังสือทั่วไปและวารสารภาษาไทยที่มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีน้อย ห้องสมุดไม่อนุญาตให้ยืมหนังสืออ้างอิงออกจากห้องสมุด ไม่มีรายชื่อสิ่งพิมพ์รัฐบาลไทยที่สมบูรณ์สำหรับเป็นคู่มือค้นคว้า ค่าบริการถ่ายเอกสารมีราคาแพงมากเกินไป ไม่มีที่เฉพาะสำหรับให้ผลิตปริญญาโททำงานค้นคว้าในห้องสมุด และได้เสนอแนะว่าควรมีการส่งเสริมให้นักวิจัยได้เขียนหนังสือ

¹ชิตา โพธิ์พุกณะ, "บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

²จารุพร สัทธาธิก, "ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดเพื่อทำการวิจัยในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515).

ตำราหรือบทความลงในวารสาร ห้องสมุดควรให้ผู้วิจัยวิชาการศึกษาได้เสนอรายชื่อนั่งชื่อ และวารสารที่ต้องการ แต่ไม่มีอยู่ในห้องสมุด เพื่อให้ห้องสมุดนำไปพิจารณาสั่งซื้อ ห้องสมุดวิชาการศึกษาคควรมีการร่วมมือระหว่างห้องสมุดในการทำสหบัตรหนังสือและวารสารและบริการยืมระหว่างห้องสมุด ห้องสมุดควรมีบริการรวบรวมบรรณานุกรมเฉพาะเรื่องแก่ผู้ใช้ที่แสดงความจำนงและทำบัตรรายการหรือครรชนสิ่งพิมพ์รัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับวิชาการศึกษาที่มีอยู่ในห้องสมุด ในหนังสือคู่มือห้องสมุด ควรชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดเก็บหนังสือและวัสดุห้องสมุด รวมทั้งบริการต่าง ๆ ของห้องสมุด ห้องสมุดที่คิดค่าบริการถ่ายเอกสารแพงกว่าแห่งอื่น ควรพิจารณาหาทางแก้ไขให้มีราคาถูกลงเท่า ๆ กับแห่งอื่น ห้องสมุดของสถาบันวิชาการศึกษาที่เปิดสอนถึงระดับปริญญาโทขึ้นไป ควรมีห้องสำหรับอภิปรายและจัดโต๊ะทำงานเฉพาะนิสิตปริญญาโท¹

ในปี พ.ศ.2518 จิตรา ทับแสง ได้เสนอผลงานวิจัยเรื่อง ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปีการศึกษา 2507-2516 สรุปได้ว่าผู้วิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ประสบปัญหาการใช้หนังสือ วารสาร และวัสดุทางการศึกษาในห้องสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ หนังสือ และวารสารภาษาไทยมีน้อย ขาดแคลนหนังสือแปลในสาขาที่วิจัย ไม่มีรายชื่อนั่งชื่อสิ่งพิมพ์รัฐบาลที่สมบูรณ์ ไม่มีรายชื่อนั่งชื่อวิทยานิพนธ์ที่จัดพิมพ์ในประเทศไทย พร้อมทั้งบทความที่สมบูรณ์ ไม่มีคู่มือช่วยคนหนังสือวารสารและโสภณทัศนวัสดุ²

พ.ศ.2519 เปรมวัลย์ วาริธร ได้เสนอวิทยานิพนธ์เพื่อปริญญาโทบัณฑิต แผนก

¹ไพลิน ชัยเสนะ, "ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาการศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปีการศึกษา 2510-2515" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515).

²จิตรา ทับแสง, "ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปีการศึกษา 2507-2516" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

วิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ปัญหาการใช้หนังสือ และวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยชั้นปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ ระหว่างปีการศึกษา 2510-2517¹ โดยศึกษาปัญหาการใช้หนังสือ วัสดุห้องสมุดและปัญหาการใช้ห้องสมุดในขณะ เรียนเรียงวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ผลการ วิจัยปรากฏว่า ปัญหาที่พบมาก ได้แก่ การขาดแคลนหนังสือแปลในสาขาที่วิจัย การไม่ให้ยืม หนังสืออ้างอิงออกจากห้องสมุด ไม่มีรายชื่อสิ่งพิมพ์รัฐบาลที่สมบูรณ์เพื่อเป็นคู่มือสำหรับค้น ขาด คู่มือช่วยค้นเอกสารราชการ เอกสารราชการไม่ได้รับอนุญาตให้นำมาเปิดเผย ใช้เวลามาก ในการค้นหาเอกสารราชการแต่ละฉบับ เอกสารราชการถูกเก็บใส่ตู้ปิดกุญแจ หรือเก็บไว้ใน ที่เฉพาะต้องให้เจ้าหน้าที่หยิบให้ ห้องสมุดไม่มีบริการค้นหาเอกสารราชการให้ สำหรับการค้น หาหนังสือและวารสาร นักศึกษาทั้ง 2 สถาบันจำนวนสูงสุดใช้บัตรรายการและครรชนีวารสาร

งานวิจัยของ เศรษฐพร คุศรีพิทักษ์ ชิดา โพธิ์พุกกณะ จารุพร สัทธาธิก ไพลิน ชัยเสนะ จิตรรา หทัยแสง และ เปรมวัลย์ วาริชร กล่าวถึงปัญหาที่นิสิตนักศึกษา อาจารย์ และ นักวิจัย ประสบในการใช้เอกสาร หนังสือ วารสาร และวัสดุเพื่อการศึกษาทุกประเภทในห้อง สมุดวิทยาลัย มหาวิทยาลัย และสถาบันชั้นสูงของประเทศไทย โดยเน้นในด้านต่าง ๆ กัน เศรษฐพร คุศรีพิทักษ์ เน้นในด้านปัญหาและอุปสรรคในการใช้เอกสารราชการโดยเฉพาะทาง ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ชิดา โพธิ์พุกกณะ เน้นในด้านปัญหาของนิสิตนักศึกษาผู้ใช้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าของ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย จารุพร สัทธาธิก เน้นถึงปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุในห้องสมุดเพื่อ

¹ เปรมวัลย์ วาริชร, "ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยชั้นปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์ ระหว่างปีการศึกษา 2510 - 2517" (วิทยานิพนธ์ปริญญา- มหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519)

ทำการวิจัยในประเทศไทยของนักวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และการศึกษาซึ่ง
 ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่ ไพลิน ชัยเสนะ วิจัยถึงปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุ
 ห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาการศึกษาในประเทศไทยของนิสิตที่สำเร็จปริญญาครุศาสตร์และ การ
 ศึกษาหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จิตรรา ทับแสง เน้นถึงปัญหาการใช้หนังสือ
 และวัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ระหว่างปีการศึกษา 2507-2516 ส่วน เปรมวัลย์ วาริธร เน้นถึงปัญหาการใช้หนังสือและ
 วัสดุห้องสมุดประกอบการวิจัยชั้นปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ ระหว่างปีการศึกษา
 2510-2517 รายงานทั้ง 6 เรื่องนี้ สรุปได้ว่า ผู้ใช้ห้องสมุดวิทยาลัย มหาวิทยาลัย และ
 สถาบันชั้นสูงในประเทศไทย คือ นิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรี โท อาจารย์และนักวิจัย
 ประสบปัญหาในการใช้ห้องสมุด คือ สถานที่คับแคบไม่สะดวก เวลาบริการน้อยเกินไป ชาค
 มุคกลางทางด้านบริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้าหนังสือ วารสาร เอกสารทางราชการ
 เอกสารแปล เอกสารภาษาไทย และวัสดุทางการศึกษาอื่น ๆ มีน้อย และประการสำคัญที่สุดคือ
 ขาดคู่มือช่วยค้นทรัพยากรเหล่านั้นเพื่อมาใช้ร่วมกันได้ ขาดความร่วมมือระหว่างห้องสมุดทำ
 ให้ผู้ใช้ไม่ได้รับประโยชน์จากบริการห้องสมุดเท่าที่ควร

ส่วนงานวิจัยของ นางลักษณ ไม่นายกิจ เสนอการแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุทาง
 การศึกษาของห้องสมุดต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยให้ห้องสมุดต่าง ๆ ร่วมมือกันในการจัดทำ
 และมีการควบคุมทางบรรณานุกรม ซึ่งจะเป็นเครื่องมือช่วยค้นทรัพยากรร่วมกันได้ ซึ่งนอกจาก
 จะเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนวัสดุทางการศึกษาแล้วยังเป็นวิธีการที่ประหยัดแต่ได้ประโยชน์
 แก่ผู้ใช้เป็นอย่างยิ่ง

วิธีดำเนินการค้นคว้าวิจัย

1. ศึกษาความหมายของทรัพยากรห้องสมุดมหาวิทยาลัย การบริหารทรัพยากร
 คือ การจัดหา การจัดเก็บ และการนำข้อมูลออกมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการค้นคว้า
 จากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์รัฐบาล วิทยานิพนธ์ และวัสดุการศึกษาอื่น ๆ

2. ศึกษาถึงระบบ และ วิธีดำเนินการในการให้ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศที่พัฒนาแล้วและการดำเนินงานในค่านนี้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

3. สำนักรวบรวมของห้องสมุดมหาวิทยาลัย ประเภทของทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบัน การให้บริการ และสถิติการใช้ทรัพยากร

4. ข้อมูลที่ไม่สามารถจะค้นคว้าจากเอกสาร ได้ใช้วิธีสัมภาษณ์บรรณารักษ์และผู้เชี่ยวชาญในงานห้องสมุดมหาวิทยาลัย และใช้วิธีการสำรวจโดยสร้างแบบสอบถามบรรณารักษ์ ซึ่งได้ทดลองใช้กับบรรณารักษ์ห้องสมุด กิ่งแห่ง คือ บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และ บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อนำมาแก้ไขแล้วจึงได้สร้างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และส่งไปยังบรรณารักษ์ห้องสมุดกลาง 13 แห่ง และบรรณารักษ์ห้องสมุดคณะ 67 แห่ง รวมทั้งสิ้น 80 ชุด

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะส่งแบบสอบถามบรรณารักษ์โดยเจ้าหน้าที่ของบัณฑิตวิทยาลัยให้บรรณารักษ์ส่งคืนทางไปรษณีย์ โดยเริ่มส่งแบบสอบถามครั้งแรกตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2521 และเริ่มเก็บตั้งแต่เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2521 จนถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 แต่ได้รับกลับคืนมาน้อยมาก จึงติดตามทวงถามเป็นครั้งที่สอง เมื่อเดือน เมษายน พ.ศ. 2522 ได้รับกลับคืนมาบ้างแต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ จึงได้ทวงถามไปอีกเป็นครั้งที่สาม เมื่อเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2522 และได้รับกลับคืนมาจนถึงเดือน เมษายน พ.ศ. 2523 เป็นจำนวนทั้งสิ้น 63 ชุด

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลจากแบบสอบถามบรรณารักษ์ได้นำมาเสนอในรูปแบบของตารางแล้วนำมาคำนวณหาการร้อยละโดยใช้สูตร

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

$$P = \text{ค่าอัตราส่วนร้อยละ}$$

$$f = \text{จำนวนคนที่ตอบปัญหาข้อนั้น ๆ}$$

$$N = \text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด}$$

ส่วนข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลความคิดเห็น ความพอใจ ความต้องการ คำนวณหาค่าเฉลี่ย โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fX}{N}$$

\bar{X} = ค่าเฉลี่ยของคำตอบแต่ละข้อ

f = ความถี่

X = คะแนน (น้ำหนักประจำข้อ)

N = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

Σ = ผลรวม

และหาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ของคำตอบแต่ละข้อ โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fX^2}{N} - \left[\frac{\sum fX}{N}\right]^2}$$

S.D. = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

f = ความถี่

N = คะแนน (น้ำหนักของคำตอบ)¹

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการสำรวจจะทำให้ทราบถึงจำนวนและประเภทของทรัพยากรที่มีอยู่ในห้องสมุดมหาวิทยาลัย ทรัพยากรปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการดำเนินงาน หักค่านการบริการทรัพยากรและการให้บริการแก่ผู้ใช้

¹ ประคอง กรรณสูต, สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู, พิมพ์ครั้งที่ 4. (พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517), หน้า 52.

2. ผลจากการวิจัยนี้จะทำให้ทราบถึง ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัย
ที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องในการดำเนินงาน เพื่อหาแนวทาง
ปรับปรุงระบบบริหารและการบริการทรัพยากรของห้องสมุดมหาวิทยาลัยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย